

ISTORIA FAMILIEI ȘI ISTORIA MOȘIEI NOBILIARE ÎN COMITATUL UGOCEA. MOBILITATEA DOMENIULUI NOBILIAR MEDIEVAL

Gianina-Diana IEGAR

Keywords: *Middle Ages, Ugocea county, Káta kindred, noble families, noble domain, judicial procedures*

Abstract: The numerous Káta kindred descendant families in the area of Ugocea, Bereg and Satu Mare Counties and their history in the 13th till the 16th century represent a suggestive case study regarding the connection between the noble family, its status and behaviour in a certain period, and the structure of the land they possess. The composition of the noble domain is actually changing a lot during short periods of time, mainly because of the internal divisions between heirs, but also because of the trials and property conflicts which often appear between the land owner and his neighbours or relatives. In the same time, the ascension of social status or different services provided to the king, mainly military ones could bring increases to the noble domain.

The loss of a trial would diminish significantly the noble domain. That is why the strategy of the owner becomes decisive in regard to managing trials. The case of the noble family of Lazuri is relevant from this point of view: poor management of the trial with the descendant of the Gútkeled kindred leads to defeat and loss of a large part of their domain. The family of Lazuri, the most significant descendant of the Káta kindred in the second half of the 13th century, becomes thus, in only 20 years, the poorest of the entire lineage. In the same time, the Csarnavoda family benefited the most from the losses of their kin. They took the trial in their own hands and retrieved the properties lost by Ioan in the course of the juridical actions. However, the largest extension of the Csarnavoda family domain took place after the extinction of their relatives, the Lazuri and Vasvári families. The trail of the inheritance can thus be traced from the first ancestor of the Káta kindred back to the hands of one descendant family, the family of Surány, at the end of the 15th century, after the death of the last member of the Csarnavoda family.

In only two centuries, three of the four descendants of the Káta kindred disappeared. Their domain went through a lot of changes during this period of time, illustrating the mobility of the noble property, especially in the case of a kindred heritage. The means and mechanisms of change differ from one case to another, and this is why the structure of the noble property in the Middle Ages can only be revealed by numerous case studies and inquiries over individual noble domains.

*

* *

Structura și dimensiunile domeniului unei familii nobiliare reprezintă indicatorul comportamentului social și, din acest motiv, un punct de plecare reprezentativ pentru explicarea fenomenelor mai complexe, care presupun interrelaționări și influențe reciproce. În cazul neamurilor nobiliare, care pornesc de la un domeniu unitar, divizarea în familii descendente duce spre o evoluție total distinctă a fiecărei ramuri, care creează în același timp diferențe de statut importante. Aceste diferențe sunt însă extrem de mobile, o familie putând sărăci sau evolua mult pe parcursul unei singure generații.

Pentru a ilustra mobilitatea domeniului/statutului nobiliar, am ales să analizăm prin metoda studiului de caz exemplul a două familii descendente din ramura de Satu Mare – Ugocea a neamului Káta,

nobilii de Lazuri și de Csarnavoda. La finalul secolului al XIII-lea și începutul celui următor, strămoșul familiei de Lazuri, Toma, este cel mai reprezentativ membru al neamului. Ca urmare a carierei sale militare, acesta cumulează prin donație regală și într-o perioadă scurtă de timp proprietăți funciare importante, situate din punct de vedere administrativ în comitatele Ugocea, Satu Mare și Bereg. Toate aceste beneficii economice, care ar fi putut conferi și descendenților un statut social important, sunt pierdute însă de fiul său, Ioan, în mai puțin de 30 de ani. Marii beneficiari ai pierderilor familiei de Lazuri sunt tocmai rudele acestora, nobilii de Csarnavoda, care preiau treptat toată moștenirea descendenților lui Toma.

Analiza modului în care domeniul acumulat de Toma de Lazuri este pierdut de descendenți reprezintă într-adevăr o situație particulară, însă consecințele acestui proces pot constitui o explicație pentru structura proprietăților funciare ale familiilor descendente din neam pe tot parcursul evului mediu. Cu alte cuvinte, chiar dacă desfășurată în alte circumstanțe sau prin alte mijloace, schimbarea componentelor și a structurii domeniului nobiliar în perioada medievală manifestă drept caracteristică o mare mobilitate, o dinamică accentuată care poate fi deslușită prin intermediul a numeroase studii de caz reprezentative.

Formarea domeniului economic al familiilor descendente din neamul Káta este consecința unor diviziuni de proprietate care au avut loc între membri neamului pe parcursul mai multor generații. Cea din 1261¹ și mai ales cea din 1284² au dat naștere familiilor de Lazuri și de Vasvári. Anul 1323 reprezintă un moment semnificativ, deoarece acum are loc cea de a treia diviziune de posesiuni în cadrul neamului, cea care marchează apariția familiei de Csarnavoda³. În același timp, anul 1323 precede o mare schimbare în sistemul de moștenire al proprietății imobile, care influențează în mod direct structura domeniului familiei nobile: trecerea de la avicetas la portiones possessionarias. Avicetas reprezintă sistemul bazat pe moștenirea strămoșului comun (avus), specifică neamului. În mod concret, modul de divizare al pământului este unul simplu, constând în atribuirea moșiilor întregi unuia sau altuia dintre membrii neamului. Divizarea proprietății imobile în portiones possessionarias este unul mai complex și mai greu de urmărit, presupunând împărțirea fiecărei moșii în părți proporționale, care sunt apoi atribuite moștenitorilor. Astfel, fiecare dintre moștenitori va dispune de o parte a fiecărei moșii divizate, de unde rezidă și dificultatea de definire cantitativă a proprietății funciare nobiliare în evul mediu.

Împărțirea care va da naștere la începutul secolului al XIV-lea familiilor de Lazuri și de Csarnavoda are loc între Ioan, fiul lui Toma (strămoșul familiei de Lazuri) și cei 5 veri ai săi: Gabriel, Ioan, Ștefan, Toma și Gheorghe, fiii lui Ioan (strămoșul familiei de Csarnavoda). Punctul de plecare pentru delimitarea celor două domenii îl reprezintă diviziunile anterioare, de pe urma cărora această ramură, încă unică, rămăsese cu moșiile: Lazuri și jumătate din *Mixy/Mikusi* în comitatul Satu Mare, Papi și Fejércse în comitatul Bereg, Băbești, cu tot cu dealul cetății, în comitatul Ugocea. Satele care se formaseră între timp în hotarul moșiilor vechi (Tămășeni cu siguranță, probabil și Csarnavoda) sunt privite, cu ocazia împărțirii din 1323, ca unități separate și divizate, ca urmare, între cele două ramuri. Și Fejércse este considerată moșie de diviziune, fiind repartizată, alături de celelalte moșii din Bereg – Papi și Csarnavoda – celor 5 frați care vor fi cunoscuți sub numele de familia de Csarnavoda. Familiei de Lazuri îi va reveni, tot în 1323, firește, moșia Lazuri din comitatul Satu Mare, al cărei nume îl poartă, precum și Băbești și Tămășeni, din comitatul Ugocea. În ciuda eforturilor ramurii de Lazuri de a păstra muntele cetății din hotarul Băbeștiului exclusiv în posesia sa, locul cetății Tămășeni⁴ rămâne, după această diviziune, în folosința comună a celor două familii, probabil în speranța unei refaceri a fortificației. În afara moșiilor specificate și împărțite, fiecare dintre cele

¹ Nagy Imre (coord.) s. a., *A zichi és vásonkeoi gróf Zichy-család idosz ágának oklevéltára (Documentele familiei Zichy)*, Pest, 1871, vol. I, doc. 14.

² *Ibidem*, doc. 57.

³ *Ibidem*, doc. 275.

⁴ *Loco castris* (Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. I, doc. 275). Presupunem că cetatea fusese distrusă deja până în anul 1323, în timpul perioadei de neliniște de la începutul secolului al XIV-lea.

două ramuri păstrează pentru sine proprietățile dobândite (achiziționate sau primite prin donație regală) de către predecesorul imediat⁵. Deslușirea nominală a moșiilor dobândite este, pe baza datelor actuale, posibilă doar în cazul familiei de Lazuri, care îl moșteneau pe Toma. La domeniul familiei de Lazuri, al cărui nucleu era situat la granița dintre comitatele Ugocea și Satu Mare se adaugă astfel: din comitatul Ugocea, moșiile Porumbéști, Halmeu, Keresztúr și Pást; din comitatul Satu Mare, jumătate din moșia *Mixy/Mikusi*⁶ și Dorolt⁷; din comitatul Bereg, moșiile Surány, Marok și Balazsér.

Trebuie să precizăm că, în cazul familiilor de Csarnavoda și de Lazuri, situația domeniului este complicată datorită apariției, din ramura de Csarnavoda, a unei noi familii: familia de Surány. Ca de obicei, delimitarea unei noi familii este însoțită de o diviziune de moșii, care asigurau nucleul de existență și dezvoltare a noii linii de rudenie. În mod firesc, necesitatea de proprietăți a noii familii trebuia să fie asigurată prin diviziunea trunchiului din care ramura se trage direct, respectiv de familia Csarnavoda. În cazul lui Sebastian însă, pretențiile nu s-au limitat la unchiul său, Toma și verii săi de gradul I din familia de Csarnavoda (Nicolae și Ștefan), ci au cuprins și ramura de rude mai îndepărtate din familia de Lazuri. Soluția la care au recurs cele (deja) trei familii a fost reluarea și modificarea divizării din anul 1323. Motivele pentru care familiile mai „vârstnice” (de Lazuri și de Csarnavoda) au fost de acord cu această reîmpărțire nu sunt cunoscute. Datorită situației avantajoase pentru familia de Csarnavoda, care nu era silită astfel să-și dividă în două propriul domeniu, presupunem însă că reîmpărțirea în sistem de *portiones possessionaria* era și în interesul familiei cu centrul în Bereg.

Împărțirea din anul 1348 (cea de a patra între familiile descendente din neamul Káta)⁸ ne oferă informații destul de exacte privind structura moșiilor familiilor de Csarnavoda și de Surány. Astfel, familia de Csarnavoda, care rămăsese după divizarea anterioară cu proprietăți situate exclusiv în Bereg, va obține jumătatea moșiilor Csarnavoda și Balazsér din comitatul Bereg, Keresztúr din comitatul Ugocea. Noua familie desprinsă cu acest prilej și din punct de vedere material din trunchiul comun, cunoscută mai târziu sub denumirea de familia de Surány, obține în 1348 jumătate din moșiile Papi, Fejércse și Surány din Bereg, precum și părți mai mici din moșiile Csarnavoda, Balazsér (tot comitatul Bereg) și Keresztúr din Ugocea. Restul jumătăților de posesiuni rămase vor fi divizate între familiile de Csarnavoda și de Lazuri.

În ceea ce privește dreptul familiei Csarnavodai în comitatul Ugocea, deși documentul prezentat mai sus nu face referire decât la Keresztúr, suntem tentați să credem că acesta era mult mai extins, cuprinzând cel puțin părți consistente din fiecare moșie din Ugocea. Omiterea Ugocei dintr-o listă de proprietăți enumerate în 1348 poate fi cauzată eventual de pierderea documentului, indicii în acest sens fiind oferite chiar de actul de diviziune prezentat, care precizează că se împart moșiile rămase comune după divizarea anterioară⁹. Tot în acest sens, un argument ar fi apariția ulterioară a unor părți din moșiile Ugocei în proprietatea familiei de Csarnavoda¹⁰.

Pentru a întregi astfel virtual domeniul familiei Csarnavoda, trebuie să presupunem că părțile de moșie din comitatul Ugocea care lipseau din proprietatea familiei de Lazuri, cu un

⁵ *Hoc specialiter etiam declarantes, quod Idem magister Johannes alias possessiones per patrem suum scilicet magistrum Thomam adquisitas in regno Hungarie vbi que quas haberet similiter pacifice possidende remansissent eidem, Item econverso memorati filij Johannis Similiter possessiones per patrem eorundem adquisitas quas haberent perbempniter possidende, Ipsis remanentibus haberi. Ibidem*, doc. 275. Este vorba despre o diferență de statut, vizibilă în multe cazuri, între moșiile ancestrale și cele dobândite.

⁶ Este posibil ca jumătatea moștenită de familia de Lazuri din această proprietate, situată înspre moșia Lazuri, să fi intrat deja nominal în componența acesteia. *Mixy/Mikusi* nu mai apare în documente după divizarea sa în anul 1284.

⁷ În același an 1323, regele Carol de Anjou restituie posesiunea *Darouch* din comitatul Satu Mare (Dorolt), alături de alte moșii, lui Ioan, fiul lui Toma; Georgius Fejér (coord.), *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis*, vol. VIII/2, doc. 193.

⁸ *Ibidem*, vol. IX/1, doc. 330.

⁹ *Ibidem*, doc. 330.

¹⁰ Este și cazul Halmeului, din care jumătate aparținea familiei de Csarnavoda la 1348.

domeniu mult mai bine documentat¹¹, aparțineau deja în prima jumătate a secolului al XIV-lea familiei Csarnavoda. Astfel, în afara celor menționate mai sus, familia de Csarnavoda mai posedă părți din moșiile Halmeu, Băbești, Tămășeni și Pást (Ugocea), Lazuri, Dorolț și probabil Császló¹² (Satu Mare).

În ceea ce privește domeniul familiei de Lazuri, avantajul față de rude se micșorează semnificativ pe parcursul primei jumătăți a secolului al XIV-lea. La începutul veacului, familia de Lazuri fusese de departe cea mai înstărită dintre descendenții neamului și chiar din această zonă. Ca urmare a diviziunilor cu familiile de Charnavoda și mai târziu de Surany, aceștia își pierd însă o bună parte a teritoriului. O lovitură importantă a reprezentat-o însă și pierderea procesului cu familia de Varda, descendentă din neamul Gútkeled.

Ciocnirea dintre neamul Kata și Gutkeled în Bereg, în zona posesiunilor învecinate Marok și Papi datează din secolul al XIII-lea, însă jumătatea secolului al XIV-lea aduce cu sine o agravare a situației. Sentința din 1299¹³, care propusese divizarea în părți egale a ambelor moșii și atribuirea jumătăților celor două familii implicate în conflict nu a rămas satisfăcătoare pentru mult timp. Procesul se reia aproape imediat și se prelungește fără decizii importante pe parcursul a mai multe decenii. Situația devine abruptă, în mod paradoxal, după o încercare de rezolvare pe cale amiabilă a conflictului: în 1343, ambele familii implicate acceptă utilizarea juzilor pentru elaborarea unei sentințe¹⁴. La data stabilită însă, în fața capitlului din Agria nu se prezintă nici Ioan de Lazuri, și nici arbitrii aleși de el¹⁵. Situația se repetă de încă două ori în anul următor, când, citat în cadrul aceluiași proces, Ioan de Lazuri nu se deplasează în fața instanței de judecată¹⁶. Anul următor aduce cu sine încă două citații, ultima dintre ele în fața palatinului¹⁷, rămase și acestea fără răspuns. Palatinul emite în 1345 un document care evocă toate aceste forme de ignorare a justiției prin care s-a manifestat Ioan de Lazuri, și decide ca adversarul său, Ioan de Varda, să fie pus pentru 15 zile în posesia moșii sale, timp în care va avea drepturi depline, exceptând orice mod de distrugere a bunurilor¹⁸. Nu știm care a fost efectul acestei decizii, dar probabil că a fost unul nul. Aceeași decizie, împroprietărirea temporară, este luată de palatin un an mai târziu¹⁹, și se soldează cu împotrivirea lui Ioan de Lazuri²⁰. În 1347, după atâtea încercări nereușite, palatinul Nicolae aplică ultima soluție și îl amendează pe capul familiei de Lazuri cu 62 de mărci²¹. În ciuda amânării obținute, Ioan de Lazuri nu plătește, iar amenda se dublează, apoi se triplează, ajungând la uriașa sumă de 186 de mărci, dintre care, conform legii, două părți reveneau palatinului, iar una familiei de Varda²². Suma datorată familiei de Varda este în curând micșorată, nu se știe din ce motiv, ajungând la 55 de mărci și jumătate²³. Aceasta este perioada în care Ioan de Lazuri începe să-și dea seama de gravitatea situației și încearcă să procure suma necesară. În 1348, Ioan de Lazuri se adresează palatinului cerând ca în schimbul datoriei contractate Ioan de Varda să fie pus în posesia moșiei sale Balazsér, din Bereg.

¹¹ În anul 1347, în cadrul familiei de Lazuri se face o divizare internă de posesiuni, temporară, dar care oferă o listă a posesiunilor familiei la acel moment din timp; MOL, *Mobács Elotti Gyujtemény, Diplomatikai Levéltár – DL* (Arhivele Naționale ale Ungariei, *Colecția documentelor de dinainte de Mobács, Arhiva Diplomatica - DL*), DL 96287.

¹² *Chaslou*, comitatul Satu Mare, azi Császló, Ungaria. Este prima dată când această moșie apare în proprietatea neamului, modalitatea sa de obținere nefiind clară; *Ibidem*.

¹³ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. I, doc. 103 și doc. 104.

¹⁴ Cele două familii își aleg câte doi juzi, iar soluția la care ajung cei patru împuterniciți împreună va trebui acceptată de ambele părți; Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. II, doc. 52.

¹⁵ *Ibidem*, doc. 60.

¹⁶ *Ibidem*, doc. 80 și doc. 91.

¹⁷ *Ibidem*, doc. 101.

¹⁸ *Ibidem*, doc. 109.

¹⁹ *Ibidem*, doc. 132.

²⁰ *Ibidem*, doc. 144.

²¹ *Ibidem*, doc. 155.

²² *Ibidem*, doc. 172.

²³ *Ibidem*, doc. 232.

Deși permisiunea îi este acordată, introducerea în proprietate a nobilului de Varda se lovește de împotrivirea Elisabetei, sora lui Ioan de Lazuri, care își solicită sfertul filial convenit după tatăl său din aceeași moșie Balazsér și din posesiunea Surány²⁴. Aceeași tactică este încercată de Ioan și cu partea sa din moșia Csarnavoda, un an mai târziu, eșuată însă tot în ultima clipă, când se încearcă executarea punerii în posesie: în fața reprezentanților legali se prezintă un anume Simion de Monak, omul palatinului, care afirmă că partea familiei de Lazuri din moșiile Csarnavoda, Halmeu și Lazuri aparține deja stăpânului său (palatinul), fiind confiscată în schimbul amenzii datorate de fiul lui Ioan, Mihai²⁵. Situația se înrăutățește pentru Ioan când, aflat tot în incapacitate de plată, nu se prezintă la termenul stabilit în fața palatinului, iar amenda se dublează din nou²⁶. Ne mai având încotro, Ioan de Lazuri apelează la zalogire, oferind comitelui secuilor din acea vreme, Andei Lackfy, jumătate din moșia Császló. Condițiile sunt extrem de dezavantajoase pentru proprietarul de drept: dacă perioada de zalogire depășește o jumătate de an, Ioan de Lazuri este nevoit să plătească dublul sumei primite în momentul zalogirii, adică 200 de mărci²⁷. Deși rudele din familia de Csarnavoda se opun înstrăinării, fie ea și temporară a moșiei²⁸, Ioan duce până la capăt inițiativa de zalogire. Probabil suma de 100 de mărci obținută pe urma zalogirii a fost utilizată pentru achitarea datoriei față de palatin, deoarece acesta nu mai solicită cele două părți convenite începând din această perioadă²⁹. Rămânea totuși datoria față de familia de Varda, care devine din ce în ce mai insistentă în solicitarea drepturilor sale. Punctul culminant este în anul 1351, când, după mai multe amânări și neprezentări ale lui Ioan de Lazuri, nobilul de Varda cere și obține de la palatin citația publică a adversarului său, în trei târguri din comitatele Satu Mare, Bereg și Szabolcs³⁰.

Este foarte posibil ca Ioan, care trebuia să fi fost destul de vârstnic, să nu fi supraviețuit dezonoarei citării publice, pentru că nu mai apare în documente după 1351. Cei care duc procesul mai departe sunt fiii săi mai mari, Toma și Ladislau. După încă o încercare nereușită de procura bani prin zalogirea moșiilor Keresztúr și Porumbesti³¹, procesul se va încheia în sfârșit în anul 1352, prin intervenția familiei de Csarnavoda. Toma și Filip de Csarnavoda plătesc atunci toate datoriile neachitate ale familiei de Lazuri către nobilii din neamul Gútkeled, devenind în schimb proprietarii unici ai moșiei al cărei nume îl poartă: Csarnavoda³².

Procesul întortocheat și de lungă durată dintre descendenții neamurilor Káta și Gútkeled este important din mai multe puncte de vedere. Esențial este că mersul procesului, reconstituibil până la nivel de amănunt prin intermediul numeroaselor documente păstrate, reflectă structura moșiilor și a domeniului nobiliar al familiilor descendente din neamul Káta, prin intermediul său putând fi explicate și demonstrate adevărate fenomene economice cu efect social, cum ar fi strategiile de păstrare sau mărire al domeniului și pauperizarea unor familii mari într-un răstimp scurt.

²⁴ *Ibidem*.

²⁵ *Ibidem*, doc. 256. Este greu de crezut că Ioan nu știa ce se întâmplase cu propriile-i moșii, mai ales că fiul său nu avea dreptul de a dispune liber de acestea. Mai degrabă presupunem că Ioan, depășit de situație, a sperat într-o defecțiune a sistemului, frecventă la acea vreme, aceea că palatinul nu ținea o evidență foarte exactă și actualizată a domeniilor confiscate. Datoriile lui Mihai sunt până la urmă plătite de ruda sa colaterală, Paul de Vasvari. În schimb, acesta solicită și primește jumătate din moșia Halmeu; Tringli István (coord.), *A Perényi család levéltára 1222-1526 (Arhiva familiei Perényi 1222-1526)*, Budapest, 2008, doc. 76.

²⁶ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. II, doc. 260.

²⁷ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. IV, doc. 497. Ioan de la Lazuri nu va putea, firește, să plătească suma de 100 de mărci într-o jumătate de an, din moment ce nu fusese capabil să adune o sumă mai mică în doi ani.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ Komáromy András, „A Káta-nemzetségről”, in *Turul*, 1887, p. 172.

³⁰ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. II, doc. 323.

³¹ *Ibidem*, doc. 336. Încercarea de punere în posesie a lui Ioan de Varda asupra moșiei Porumbesti este oprită de Petru Zonga de Vetiș, care pretinde o zalogire anterioară a pământului pe seama sa. Deși nu are câștig de cauză în prima fază, intervenția sa este suficientă pentru a amâna rezolvarea conflictului dintre familiile de Varda și de Lazuri, împingându-i pe aceștia din urmă spre găsirea unei alte soluții.

³² *Ibidem*, doc. 351.

O imagine cât mai exactă a pierderilor suferite de familia de Lazuri în prima jumătate a secolului al XIV-lea, ca urmare a diviziunilor cu rudele din Bereg, a procesului, și, de ce să nu o spunem, a unei proaste administrări a domeniului și a relațiilor inter-familiale, este oferită de următorul tabel³³:

Moșiile familiei de Lazuri în anii 1323	Moșiile familiei de Lazuri în anul 1347 ¹	Moșiile familiei de Lazuri în jurul anului 1352
Lazuri	1/2 Lazuri	1/2 Lazuri
1/2 Mixy/Mikusi	1/2 Dorolț ²	1/2 Dorolț
Băbești (excepție dealul cetății)	1/2 Băbești (excepție dealul cetății)	Băbești <i>porcio possessionaria</i>
Tămășeni	1/2 Tămășeni	Tămășeni <i>porcio possessionaria</i>
Porumbești	Porumbești	~
Halmeu	1/2 Halmeu	~
Past	1/2 Past	Past <i>porcio possessionaria</i>
Keresztur	1/2 Keresztur	~
Surany	~	Surany <i>porcio possessionaria</i>
Marok	~	~
Balazser	Balazser	Balazser
	1/2 Papi	Papi <i>porcio possessionaria</i>
	1/2 Fejercse	Fejercse <i>porcio possessionaria</i>
	1/2 Csaszlo	~

Familia de Lazuri nu mai are ocazia revigorării economice după pierderile din jurul anilor 1350, stingându-se câteva decenii mai târziu. Astfel, dintre cei trei fii ai lui Ioan de Lazuri, doar unul are descendenți. Este vorba despre Toma, probabil cel mai vârstnic dintre frați, cel care preia, după moartea tatălui său, procesul împotriva nobililor de Varda. Fiul acestuia, Nicolae, moare la rândul său fără descendenți cândva după anul 1384, de când datează ultima sa apariție documentară³⁴.

Toate moșiile care se mai aflau în ultimele decenii ale secolului al XIV-lea în posesia familiei de Lazuri vor fi moștenite de familia de Csarnavoda. Nu există documente contemporane care să ateste transferul de proprietate prin moștenire, însă în secolul al XV-lea moșiile care făcuseră parte din domeniul familiei de Lazuri aparțin nobililor de Csarnavoda. Astfel, prima detaliere a moșiilor familiei de Csarnavoda după dispariția celei de Lazuri, datând din anul 1435³⁵, conține enumerate și posesiunile familiei dispărute: Lazuri (*Lasar*), Dorolț (*Dorothy*), Băbești (*Babon*), Tămășeni (*Barahya*), Past (*Pasyth*), Balazser (*Balase*), Papi (*Papyfalw*), Fejercse (*Feyerche*)³⁶. Un argument în plus al calității de moștenitor unic al familiei de Csarnavoda este susținerea pe care le-o oferă în 1384 Nicolae, ultimul descendent al familiei de Lazuri, în fața pretențiilor familiei de Vasvari, unul dintre puținele semne ale solidarității simbolice de neam.

Familia de Charnavoda a început, de altfel, să recupereze pe seama sa moșiile pierdute de Ioan de Lazuri încă din timpul procesului care a provocat declinul acestuia. Astfel, după zalogirea moșiilor Porumbești și Keresztúr către Petru Zonga de Vetis în anul 1351, nobilii de Csarnavoda

³³ Tabelul a fost realizat pe baza informațiilor documentare care s-au păstrat. În lipsa informațiilor din jurul perioadei propuse privind unele moșii, am presupus păstrarea configurației anterioare.

³⁴ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. IV, doc. 248.

³⁵ MOL, DL 13959; documentul datează din anul 1483, însă în el se face referire la documentul din anul 1435.

³⁶ *Ibidem*. Din păcate, în lipsa unor documente detaliate, nu ne putem da seama în ce proporție au fost transmise aceste posesiuni familiei de Csarnavoda. Caracteristică perioadei și sistemului de transmitere al pământului în *porcio possessionaria* este proprietatea parțială, niciodată totală, asupra unei moșii. În cazul majorității proprietăților moștenite pe urma familiei de Lazuri putem însă presupune că este vorba de jumătate sau mai puțin din totalul moșiei, la care se adaugă însă partea deținută probabil deja de familia de Csarnavoda, în urma împărțirilor mai vechi.

alături de rudele lor din familia de Vasvari încep o acțiune judecătorească pentru recuperarea din mâini străine a respectivelor proprietăți. După mai multe amânări, familia Zonga renunță să prezinte documentele probatoare ale propriilor drepturi, iar cele două sate rămân familiei de Csarnavoda³⁷.

Un alt sat înstrăinat de Ioan de Lazuri și recuperat apoi prin strădania familiei de Csarnavoda a fost Császló. În acest caz este vizibil probabil cel mai deplin spiritul strategic și administrativ care-i lipsea lui Ioan de Lazuri, dar cu care au fost înzestrați mai mulți dintre membrii familiei de Csarnavoda din secolul al XV-lea. Császló (jumătatea care-i aparținea lui Ioan de Lazuri) fusese zălogit lui Andrei Lackfy cu o clauză dură, aceea de dublare a sumei în decurs de 6 luni de la încheierea contractului³⁸. Nereușind să-și recupereze banii, Lackfy a donat moșia unor fideli ai săi³⁹, păstrând însă posibilitatea de recuperare a acesteia de către proprietarii anteriori, în schimbul uriașei sume de 200 de mărci convenite cu Ioan de Lazuri. Ștefan de Csarnavoda a apreciat extrem de bine strategia care merita urmată, refuzând să plătească suma datorată și inițiind în schimb un proces pentru recuperarea moșiei, ajuns în fața palatinului în anul 1378. Argumentul său suprem era acela că familia sa se împotrivise încă de la început, în scris, încheierii contractului, cerând din acest motiv evaluarea moșiei și recuperarea sa în schimbul unei sume mai rezonabile⁴⁰. Palatinul i-a dat dreptate și, după efectuarea unei evaluări oficiale, Ștefan a primit jumătate din satul Császló pentru doar 61 de mărci⁴¹, ceva mai mult decât un sfert din suma cerută inițial.

Dacă domeniul familiei de Lazuri a dispărut definitiv, cel al rudelor din familia de Csarnavoda a continuat să se extindă și la începutul secolului al XV-lea. În acest caz însă, dispariția ramurii colaterale de Vasvári vine în avantajul familiei de origine din Bereg. Nicolae de Vasvári (care apare deseori în documente cu porecla *Fekesch*) este cel mai de seamă, dar și ultimul reprezentant al familiei. Cu o carieră importantă la nivelul curții regale, acesta inițiază acțiuni de o amploare fără precedent înspre îmbogățirea domeniului familiei. Cea mai semnificativă este, de bună seamă, încercarea sa de a rediviza întreg domeniul neamului Káta, ramura de Satu Mare-Ugocea, pentru a repara astfel ceea ce el considera probabil o împărțire injustă a moșilor ancestrale. Acțiunea lui Nicolae *Fekesch* i-a coalizat împotriva sa pe toți reprezentanții celorlalte familii descendente din această ramură a neamului Káta: de Lazuri, de Csarnavoda și de Surány. Procesul a ajuns în anul 1379 în fața judeului curții regale Iacob Szepesi, unde au fost prezentate toate documentele de diviziune din cadrul neamului Káta (1261, 1284, 1323). Decizia judeului curții regale este încă o dată total defavorabilă lui Nicolae de Vasvári: considerând că strămoșii săi au aprobat aceste împărțiri, obligându-și urmașii la aceeași atitudine, Szepesi l-a condamnat pe Nicolae de Vasvári *in poena calumpnie* la confiscarea tuturor bunurilor sale și la plata homagiului strămoșului său Rafael⁴², cel al cărui cuvânt fusese încălcat de descendenți.

Ulterior acestui document nu mai avem date privind procesul dintre familiile descendente din neamul Káta, și, ca o consecință, nu știm cum a reușit Nicolae de Vasvári să-și ușureze amenda la care fusese condamnat în urma acțiunii în instanță. Acesta nu a revenit însă nici mai târziu la sentimente mai bune față de rudele în fața cărora pierduse. În lipsa descendenților de sex masculin, acesta preferă să-și transforme fiica cea mare în băiat pe cale juridică (*prefectio*)⁴³ și să-și transfere

³⁷ Komáromy András, *op. cit.*, p. 173.

³⁸ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. IV, doc. 637.

³⁹ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. IV, doc. 634.

⁴⁰ Komáromy András, *op. cit.*, p. 175.

⁴¹ Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. IV, doc. 634. Partea recuperată de Csarnavoda cuprindea, în afara fânețelor și a locurilor mlăștinoase, 10 pluguri, mintegy 1500 holduri de pământ arabil, 20 de sesii iobăgești locuite, 2 pustii, o curie nobiliară și o mănăstire veche, ruinată.

⁴² ...ipsam Nicolaum dictum Fekesch, actorem, pro indebita requisitione predictae possessionarie divisionis et retractari attemptacione prelibate prioris divisionis in emenda omagii seu homicidii predicti Raphaelis prothavi sui nec non estimatione universarum possessionum et possessionariarum porcionum eiusdem convictum fore decernentes atque committentes; Nagy Imre (coord.) s. a., *op. cit.*, vol. IV, doc. 87.

⁴³ Despre „îmbăiețirea” Margaretei aflăm dintr-un document mai târziu, datat în 1407, după moartea lui Nicolae *Fekesch*; Mályusz Elemér–Borsa Iván (coord.), *Zsigmond-kori oklevéltár (Documente din perioada lui Sigismund de Luxemburg)*, vol II, doc. 5520.

astfel moștenirea soțului acesteia, decât să lase moșiile pe mâna ramurilor colaterale, îndreptățite să le primească legal în caz de defectus seminis. Nicolae *Fekesch* de Vasvári moare în anul 1406 și, în ciuda drepturilor ficelilor sale, în primul rând ale celei mai vârstnice, moșiile sunt transferate, probabil dintr-o greșeală administrativă, regelui⁴⁴. Familia de Csarnavoda a reacționat prompt, plătit palatinului 40 de mărci în schimbul moșiilor familiei de Vasvári. În paralel, soțul Margaretei, Baltazar de *Zenthelsebeth* pretinde în instanță respectarea drepturilor soției sale, prevalente oricăror pretenții ale ramurilor colaterale. Regele Sigismund decide într-o primă fază excluderea familiei de Csarnavoda, în ciuda prețului plătit, din moșiile lui Vasvári și încredințarea acestora Margaretei și celor două surori ale sale, Dorothea și Clara⁴⁵. Se pare însă că decizia regală și-a pierdut valabilitatea pe termen lung, deoarece, în anul 1435, găsim ca proprietari ai moșiilor lăsate moștenire ficelilor de Nicolae de Vasvári pe aceeași familie de Csarnavoda.

Odată cu dispariția familiei Vasvári, singurele două reprezentante ale ramurii de Satu Mare-Ugocea a neamului Káta rămân familiile de Csarnavoda și de Surány. Aceasta din urmă nu se remarcă prin nici o strategie semnificativă de îmbogățire pe tot parcursul secolului al XV-lea, păstrându-și aceleași moșii pe care le primise în urma diviziunii din anul 1348, respectiv părți din Papi, Fejércse, Surány, Csarnavoda, Balázsér și Keresztúr. În schimb, familia de Csarnavoda a fost marea câștigătoare a dispariției rudelor sale colaterale. Cel mai relevant pentru extinderea domeniului familiei rămâne un document din anul 1483⁴⁶, care reia documente mai vechi (1435, respectiv 1446) și în care este înșiruită totalitatea posesiunilor familiei de Csarnavoda, păstrate relativ intact pe parcursul secolului al XV-lea. Este vorba de:

- Tămășeni (Baralya), Keresztúr (*Kereztúr*), Halmeu (*Halmi*), Pást (*Pasyth*), Porumbesti (*Kewkenyes*), Băbești (*Babon*), Turț (*Thyrch*) din comitatul Ugocea;
- Csarnavoda (*Chornavoda*), Bence (*Benoché*)⁴⁷, Fejércse (*Feyerche*), Papi (*Papfah*) și Balázsér (*Balase*) din comitatul Bereg;
- Császló (*Chasló*), Dorolț (*Dorothy*), Lazuri (*Lasar*), Nisipeni (*Homok*), Agriș (*Enay*)⁴⁸, Noroieni (*Saar*), Zygeth din comitatul Satu Mare⁴⁹.

În afara celor enumerate mai sus, familia de Csarnavoda mai deținea moșia Halabor, achiziționată în ultima parte a secolului al XIV-lea și în a cărei proprietate familia fusese întărită, cu titlul de noua donație, în anul 1398⁵⁰. Nobilii de Csarnavoda dețineau și în zălog moșii din comitatul Bereg. Este vorba de părți din Badaló (*Bodolo*), Papi (*Papifalu*), Macsola (*Mocsola*), Gulács (*Gwrlach*), Tivadar (*Thyuadar*), Kismuzsály (*Kysmuse*) și Námeny (*Namen*)⁵¹, asupra cărora au fost puși în posesie în anul 1397.

În mod firesc, și familia de Csarnavoda are anumite pierderi de moșie pe parcursul secolului al XV-lea. Cele mai importante se înregistrează în favoarea familiei de Vetis, de origine din neamul Kaplony, și cu centrul de domeniu în localitatea omonimă din comitatul Satu Mare. Procesul juridic

⁴⁴ *Ibidem*, doc. 5427. Doar moșiile nobililor fără nici un fel de descendenți ajungeau în mâna regelui. Situația de față nu se încadra în nici un sens într-o astfel de speță, pentru moștenire fiind apte nu doar ramurile colaterale, ci în primul rând Margareta, transformată juridic în băiat.

⁴⁵ *Ibidem*, doc. 5520.

⁴⁶ MOL, DL 13959. Documentul constituie sentința finală într-un proces prin care Ștefan de Vetis urmărea să obțină moștenirea pe parte feminină din moșiile familiei de Csarnavoda.

⁴⁷ Moșia Bence fusese obținută prin alianță matrimonială, cândva după anul 1410, de la familia de Takos; Mályusz Elemér-Borsa Iván (coord.), *op. cit.*, vol. V, doc. 1611.

⁴⁸ O parte din moșia Agriș fusese zălogită lui Ioan de Vasvari în anul 1366, de către nobilii din familia de Agriș; Georgius Fejér (coord.), *op. cit.*, vol. IX/3, doc. 21. Probabil zălogul nu a fost răscumpărat, iar moșia a ajuns, odată cu toate posesiunile familiei de Vasvari, la moștenitorii lor din familia de Csarnavoda.

⁴⁹ MOL, DL 13959. Trebuie să luăm în considerare, în fiecare caz, doar proprietatea parțială (în multe cazuri însă majoritară), în sistem de *portio possessionaria*, a moșiilor înșiruite.

⁵⁰ C. Tóth Norbert (coord.), *A Leleszi Konvent Statutoria sorozatának 1387-1410 közötti oklevelei*, Nyiregyháza, 2006, doc. 79.

⁵¹ MOL, DL 78230.

cu acest neam începe în urma unor neînțelegeri privind drepturile de moștenire pe linie feminină, complicate de acuzația de cotorpire de moșii la adresa lui Egidiu și Grisogonus de Csarnavoda. În 1446, sentința palatinului îi condamnă pe ambii la confiscarea moșiilor, iar pe Egidiu la pedeapsa capitală. Grisogonus scapă din cauza apartenenței sale la tagma preoțească, însă este nevoit să plătească o amendă de 50 de mărci⁵². Cum se întâmplă de obicei în astfel de cazuri, sentința nu este aplicată în toată duritatea sa, reprezentând doar un impuls pentru a determina cele două părți să ajungă la o înțelegere. Perdantii din familia de Csarnavoda plătesc în moșii prețul procesului: părțile din moșia Csázló din Satu Mare⁵³, o treime din moșia Tămășeni, un sfert din Porumbesti, ambele din comitatul Ugocea, partea lor din moșia Ősi și restul moșiilor din Bihor pe care le posedau⁵⁴.

Nici familia de Csarnavoda, care devenise o forță zonală importantă, nu supraviețuiește însă secolului al XV-lea. Aflat într-o situație asemănătoare lui Nicolae *Fekesh* de Vasvári, Egidiu de Csarnavoda, ultimul descendent al familiei, își transformă în moștenitori cu drepturi depline toate cele patru fice pe care le avea⁵⁵. Situația se complică însă după moartea sa, survenită în jurul anului 1489. Averea uriașă pe care o lăsase în urmă Egidiu a stârnit numeroase pretenții, cele mai îndreptățite, în afara fiicelor sale, fiind ale familiei înrudite de Surány. În ciuda unei înțelegeri la care au ajuns reprezentanții celor două familii (ficele lui Egidiu și familiile lor, respectiv Gheorghe de Surány) în anul 1494⁵⁶, procesul se complică în anul 1500 prin manifestarea pretențiilor noilor familii ale fiicelor lui Egidiu asupra averii lui Ioan de Csarnavoda⁵⁷. Prin prelungirea procesului pe o perioadă mai lungă de 30 de ani⁵⁸, au crescut numeric atât cei decedați (în jurul anului 1520 moare Gheorghe de Surány, penultimul reprezentant al acestei familii), cât și pretendenții la moștenire. Astfel, pe lângă rudele prin alianță matrimonială (căsătoriile contractate de ficele lui Egidiu de Csarnavoda)⁵⁹, îmbogățite pe parcursul procesului cu descendenți de ambele sexe, s-au prezentat la judecată și familiile înrudite prin sânge cu soții celor patru fice ale lui Egidiu. Se ajunge astfel ca o înfățișare în fața instanței, la încheierea procesului, să se refere la interesele a nu mai puțin de 24 de persoane provenind din 10 familii diferite⁶⁰. Ca un deznodământ al uriașului proces, doar moșiile familiei Csarnavoda din comitatul Ugocea, respectiv Halmeu, Porumbesti, Tămășeni, Turț și Pást, și în plus moșia Csarnavoda din Bereg au rămas singurului descendent al neamului Káta care mai era în viață: Sebastian de Surány⁶¹. Celelalte moșii din Bereg și proprietățile din Satu Mare urmau să fie divizate între restul pretendenților.

În mod ironic, Sebastian de Surány moare la rândul său fără moștenitori de sex masculin, cândva înainte de anul 1560. O parte a moșiilor familiei sale și cele moștenite după stingerea familiei Csarnavoda le lasă soției sale, Sofia Dersi. Drumul moșiilor, care devine acum extrem de întortocheat datorită moștenirii pe linie feminină poate fi urmărit cu destulă siguranță până la jumătatea se-

⁵² MOL, DL 13959.

⁵³ În text greșit comitatul Ugocea. *Ibidem*.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ MOL, DL 82061. Regele Vladislav Jagello le recunoaște pe ficele „îmbăiețite” ale lui Egidiu de Csarnavoda ca urmași cu drepturi depline asupra moșiilor sale din comitatele Ugocea, Satu Mare și Bereg, la dorința acestuia.

⁵⁶ MOL, DL 24590.

⁵⁷ Ioan împărțea cu Egidiu proprietatea asupra următoarelor moșii: Turț, Tămășeni, Băbești, Halmeu, Porumbesti din Ugocea, Lazuri, Nisipeni și Dorolț din Satu Mare; MOL, DL 24590.

⁵⁸ Procesul se încheie în fața regelui Ludovic II în anul 1525; MOL, DL 82695.

⁵⁹ Cele patru fice (Ana, Sofia, Margareta și Elisabeta) s-au căsătorit în familiile Tarkany, Vetesy, Derencheny și Arthandy.

⁶⁰ În 1 februarie 1525, la proces sunt prezenți, și în numele rudelor lor, următorii: Sebastian de Swran, Nicolae, Ladislau și Francisc de Tharkan, Ladislau Thegzes de Anarch, fiul lui Petru de Derenchen: Paul, Emeric Ormos de Chychyo, Ecaterina, fiica lui Sebastian de Swran, fiii lui Gheorghe de Swran: Ioan, Grigore și Gheorghe, și ficele acestuia: Sofia și Ecaterina, Francisc și Ladislau de Tharkan, fiica lui Egidiu de Charnavoda și văduva lui Martin de Wethes: Sofia, copiii lui Nicolae de Tharkany: Gaspar, Nicolae, Wolfgang, Ana, Sofia, Magdolna; copiii lui Ladislau de Tharkan: Ștefan și Petronella; MOL, DL 82695.

⁶¹ MOL, DL 71193.

colului al XVIII-lea⁶². Deși nu dorim să insistăm asupra perioadei ulterioare secolului al XVI-lea, care nu se încadrează în tema de cercetare propusă, calitatea documentelor păstrate merită o încercare de clarificare a statutului satelor din comitatele Ugocea și Bereg de-a lungul perioadei premoderne.

În anul 1560, văduva lui Sebastian de Surány, Sofia Dersi, renunță la drepturile sale asupra moșiilor soțului, transferându-le asupra unicei sale fiice, Ecaterina, și a nepoatelor sale: Susana și Sofia Mátuznai⁶³. Aflăm cu această ocazie care au fost posesiunile deținute de Sebastian de Surány, atât cele moștenite după familia de Csarnavoda, cât și cele proprii familiei sale: Csarnavoda (*Charnavoda*), Nagy Surány (*Nagy Suran*), Papi (*Pöpy*), Balázsér (*Balase*), Kis Surány (*Kis Suran*), Fejércse (*Fejerce*), Asztely (*Osztbe*), Dorolț (*Darocz*), Kis Muzsály (*Kis Musaly*) și o vie care ține tot de Kis Muzsály, în comitatul Bereg, iar în comitatul Ugocea, Halmeu (*Halmi*), Porumbesti (*Kokenyesd*), Tămășeni (*Varallya*), Turț (*Thurcz*), Băbești (*Babony*) și prediul Pást (*Pasth*)⁶⁴. Cele două nepoate ale lui Sebastian de Surány duc moștenirea bunicului lor matern în familiile în care se căsătoresc, transmitând-o urmașilor tot pe linie feminină. Astfel, Susana, cea mai mare dintre surori, devine soția lui Valentin Salgai, iar Sofia a lui Blasius Szabó de Szoklyo. Cele două surori își împart între ele moșiile din comitatul Bereg în anul 1586⁶⁵, prin medierea rudelor din partea tatălui, din familia Matuznai. Ecaterina Salgai, fiica Susanei și a lui Valentin Salgai este cea care rupe șirul succesiunilor pe linie feminină: în anul 1624, ea renunță la drepturile sale, înscriindu-și bunurile de moștenire ca bunuri comune, însă pe numele soțului ei (cel de al doilea): Gabriel Perényi⁶⁶.

Pe cealaltă parte, pe linia Sofiei Matuznai, moștenirea se împarte în două: prima parte ajunge în familia Rátoni, iar cealaltă în familia Csomáközi. În anul 1659, cele două fiice ale lui Petru Csomaközi renunță la moștenirea pe linie feminină în favoarea familiei Perényi⁶⁷. Aceleași drepturi sunt vândute într-o perioadă apropiată și de familia Rátoni. Astfel, Perényi a acaparat treptat toate moșiile care aparținuseră cândva lui Sebastian de Surány și neamului Káta. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea însă, reprezentanții familiilor Rátoni și Csomáközi încep un proces juridic în vederea recuperării moștenirii pe linie feminină, deci a mult pomenitelor moșii din Ugocea și Bereg. În anul 1747, procesul ajunge în curiei regale. După arătarea tuturor documentelor menționate mai sus, a actelor care demonstau liniile de succesiune și a documentelor emise de organele locale cu competențe judiciare, câștigătorii procesului vor fi, în 1762, cei din familia Perényi. Elementul cheie în demonstrația acestora este Ecaterina Salgai, cea care a reunit prin achiziție moștenirea pe linie feminină a lui Sebastian de Surányi, iar apoi a trecut-o pe numele soțului ei, asigurând astfel păstrarea succesiunii în familia Perényi.

Mobilitatea domeniului nobiliar este astfel sugestiv ilustrată de cazul familiilor descendente din neamul Káta pe parcursul secolelor XIV-XVI. Multitudinii de documente care ilustrează structura domeniilor de familie în anumite momente temporale li se adaugă dispariția treptată a ramurilor colaterale și posibilitatea de a urmări cu destulă precizie transferul de proprietate și modalitățile de moștenire. Este relevantă ușurința cu care un proces juridic prost gestionat, spre exemplu, poate determina un declin economic important unei familii puternice la nivel comitatens. În momentul în care domeniul regal nu mai reprezintă este o sursă infinită de donații, adică mai ales începând cu perioada angevină, pentru familiile descendente din neamuri cele mai semnificative mijloace de extindere a proprietății rămân moșiile ramurilor colaterale. De aici izvorăște și interesul constant manifestat de acestea pentru strategiile economice ale rudelor, în special în momentul încercărilor

⁶² În anul 1762 este emisă sentința finală a Mariei Tereza privind moștenirea lui Sebastian de Surány. Documentul conține copii ale scrierilor mai timpurii pe care părțile implicate le folosesc ca argumente în susținerea dreptului de succesiune; Arhiva de Stat a Transcarpatiei, Fond 674 - *Comitele Suprem al Comitatului Ugocea*, opis 7, dosar 13.

⁶³ *Ibidem*, f. 6-7.

⁶⁴ *Ibidem*, f. 6v.

⁶⁵ *Ibidem*, f. 7-7v.

⁶⁶ *Ibidem*, f. 7v-9.

⁶⁷ *Ibidem*, f. 24v-27.

de înstrăinare a moșiei considerate ancestrale. Un moment de slăbiciune în cazul familiei de Lazuri a oferit, spre exemplu, posibilitatea pentru familia de Csarnavoda de a-și însuși părți consistente din domeniul acesteia. În mod cert, cea mai benefică situație pentru un descendent din neam este dispariția totală a unei rude colaterale, deoarece în acest caz moștenirea este mult mai ușor de revendicat. Deși există tendințe de a înfrânge drepturile rudelor din neam, acestea au mai întotdeauna de câștigat atunci când este vorba despre alegerea destinatarului moștenirii, într-un sistem unde drepturile familiilor colaterale sunt bine cunoscute. În cazul familiilor din neamul Káta, drumul moștenirii este unul ciclic: de la donația inițială, domeniul (părțile rămase din acesta) se întoarce în proprietatea unei singure familii descendente, odată cu stingerea treptată a tuturor pretendenților.

Diana Iegar

Muzeul Județean Satu Mare

Satu Mare, RO

dianaiegar@yahoo.com

Bibliografie:

Arhiva de Stat a Transcarpatiei, Fond 674 - *Comitele Suprem al Comitatului Ugocea*.

MOL, *Mobács Előtti Gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár – DL* (Arhivele Nationale ale Ungariei, *Colectia documentelor de dinainte de Mobács, Arhiva Diplomatica - DL*).

Fejér, Georgius (coord.), *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis*, vol. VIII, IX, Budae, 1832-1842.

Komáromy András, „A Káta-nemzetségről”, in *Turul*, 1887, p. 160-181.

Mályusz Elemér–Borsa Iván (coord.), *Zsigmond-kori oklevéltár (Documente din perioada lui Sigismund de Luxemburg)*, vol II, V, Budapest, 1956-1997.

Nagy Imre (coord.) s. a., *A zichi és vásonkeoi gróf Zichy-család idős ágának oklevéltára (Documentele familiei Zichy)*, vol. I, II, IV, Pest, 1871-1878.

C. Tóth Norbert (coord.), *A Leleszi Konvent Statutoriae sorozatának 1387-1410 közötti oklevelei*, Nyiregyháza, 2006.

Tringli István (coord.), *A Perényi család levéltára 1222-1526 (Arhiva familiei Perényi 1222-1526)*, Budapest, 2008.

